RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919. Första kammaren. Nr 31.

Onsdagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Greve *Hamilton, Alexander,* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 22—25.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 65, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande lämpligaste sättet för statsbidrags utgående till stenröjning av odlad jord;

nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt arrendatorer, torpare och deras vederlikar av utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov; samt

nr 67, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande väckt motion om upplåtande av två lägenheter från kronoegendomen Faleby nr 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1 och 2, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8, 10 och 11 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad

lydelse av § 17 mom. 1 i riksdagsordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. landstingsmannavals förrättande å söndag m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862, jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt,

a) att riksdagen, under förutsättning att det såsom vilande antagna förslaget till ändrad lydelse av §§ 103 och 108 regeringsformen samt § 13, § 14 mom. 2, § 15 mom. 1 och 4, § 17 mom. 1 och 2, § 21, § 69 och § 70 riksdagsordningen så ock till övergångsstadganden i regeringsformen och riksdagsordningen bleve av statsmakterna slutligen antaget, ville, med bifall till vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 121 hade föreslagit, antaga ett i utlåtandet infört förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862;

b) att en inom andra kammaren av herr *von Sneidern* väckt motion, nr 342, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Konstitutionsutskottet hade vid 1918 års riksdag tillstyrkt sådana ändringar i riksdagsordningen och i förordningen om landsting, att riksdags- och landstingsmannaval skulle hållas alternerande vart annat år å gemensam valdag å hösten. Kungl. Maj:t hade i nu förevarande proposition beträffande landstingsmannavalen samt i propositionen nr 374 beträffande riksdagsmannavalen efter ingående prövning framlagt förslag till ändring av gällande stadganden i syfte att nå de önskemål, till vilka konstitutionsutskottet redan tidigare anslutit sig. Enligt förslaget skulle den för landstingsmannavalen gemensamma valdagen i regel vara tredje söndagen i september.

I en vid föreliggande utlåtande fogad reservation hade herr *von Mentzer* med instämmande av herr *Räf* anfört:

»Då landstingsmannavalen förrättas å kommunalstämmorna samt ordförandena i dessa stämmor endast i vissa fall hava rätt att avsäga sig sin befattning, kan den i det föreliggande förslaget intagna bestämmelsen, att dessa val skola förrättas å en söndag, föranleda, att en person, vilkens samvete bjuder honom att avhålla sig från sådant söndagsarbete, som ej är nödvändigt, pressas att antingen handla mot sitt samvete eller ock avflytta från en kommun, inom vilken han av en eller annan för honom mycket betydelsefull anledning vill kvarstanna. En dylik bestämmelse är ägnad att kränka samvetsfriheten, vilkens värnande är en av statens viktigaste uppgifter. Med hänsyn härtill och då en allmän lag av innehåll, att ett så drygt arbete, som landstingsmannavalen innebär för valförrättarna, skall förläggas till söndag, skulle giva ett exempel, varmed staten ej bör föregå andra, har jag i denna del ej kunat biträda förslaget och fördenskull hemställt, att den kungl. propositionen måtte av riksdagen avslås.»

Ang. landstingsmannavals förrättande å söndag m. m. (Forts.)

Herr von Mentzer: Herr greve och talman, mina herrar! I den reservation, som jag bifogat detta betänkande, har jag i korthet sökt antyda, att det skulle kunna framställas två anmärkningar mot det föreliggande förslaget. Den första anmärkningen är riktad mot den kränkning av samvetsfriheten, vartill en sådan lag som denna kan giva anledning. Den andra anmärkningen går ut därpå, att, om staten i en lag föreskriver, att dessa val i allmänhet skola företagas på söndag, så åsidosättes den hänsyn till sabbatsvilan, vilken svenska staten synes mig vara skyldig iakttaga. Därest ifrågavarande val komma att i ett flertal av landets kommuner försiggå å distriktsstämmor, komma säkerligen flera tiotusental valförrättare att å valdagarna hållas bundna i det trägna och långvariga arbete, som valen föranleda för dem. Det är uppenbarligen icke såsom det bör vara att, samtidigt med att vi hava en lag som föreskriver straff för söndagsarbete, som uppskov tåla kan och ej sker för egen eller annans nödtorft, vi stifta en ny lag, som påbjuder på söndagen ett för valförrättarna drygt arbete, vilket kan företagas å annan dag. Om sabbatsbudet åsidosättes i det offentliga livet, skulle det icke vara underligt, om följden därav bleve, att sådant åsidosättande mer och mer framträdde i det enskilda livet.

För mina ögon ser det ut, som om vi, då vi skola taga ställning till den nu föreliggande frågan, fastän den föreslagna ändringen angives angå endast vissa delar av landstingsförordningen, hade att avgöra oss i en fråga, vilken måhända är minst lika betydelsefull som någon grundlagsfråga. Här framträder nämligen det grundläggande spörsmålet, huruvida staten i sin lagstiftning skall ställa högst det budet: »Tänk på att du helgar vilodagen», eller huruvida, när något ifrågasättes som strider emot Hans föreskrifter, som givit det budet, den grundsatsen skall ställas högst, att majoriteten, måhända i vissa fall mer eller mindre kvalificerad, skall vara i vårt land bestämmande.

När någon söker i statens lagar iakttaga budet att tänka på helgandet av Herrens vilodag, händer det, att han blir bemött därmed, att ett sådant försök är otillbörligt, emedan det har sin grund endast i en gammal judisk, av lagträldom präglad åskådning. Man menar, att det väsentliga i sabbatsbudet är icke det yttre hållandet av sjundedagsvila, utan att det är verklig vila till sin inre människa i Gud. Utgående från denna ståndpunkt förenar man sig med dem, som minst sagt sätta i tvivelsmål, huruvida det ens finnes en Gud och ännu mera om det finnes någon vila i Honom. En sådan ställning synes mig ohållbar. I denna ofullkomlighetens värld synes mig staten i lagstiftningsväg icke kunna göra mycket mera än lämna statsmedlemmarna tillfälle, och med tillfället uppmaning, att tillägna sig den vila i Gud, som för den enskilde är det väsentligaste i sabbatsbudet. För alla dem som tro på en gud, av vilkens välsignelse allt ytterst beror, borde det enligt mitt förmenande vara självskrivet, att vi icke böra i sådana frågor som dessa vara med om en lagstiftning, där en av de väsentligaste grundtankarna är den, att majoriteten, måhända i vissa fall mer eller mindre kvalificerad, skall vara bestämmande.

Ang. landstingsmannavals förrättande å söndag m. m. (Forts.)

När det gäller att avgöra, huruvida hänsyn skall tagas i första hand till Guds bud eller, när majoriteten ställer sig i strid däremot, i första hand till majoritetens föreskrifter, är det enligt min uppfattning såväl statens som den enskildes skyldighet att vidbliva Guds bud. Då går det icke an att, såsom utskottet synes mig hava gjort, lämna Guds bud å sido med det tillägg, att »utskottet, som ur flera synpunkter anser det vara till fördel, om en arbetsfri vardag å hösten kunde införas, uttalar sin förhoppning, att resultatet av den omförmälda utredningen samt därav föranlett förslag snarast möjligt må kunna föreläggas riksdagen». Jag fruktar, att det finnes ganska stor anledning att vänta att, om saken lägges sålunda, den förhoppningen aldrig blir uppfylld.

På grund av vad jag anfört vidhåller jag, herr greve och talman, mitt i reservationen gjorda yrkande, att Kungl. Maj:ts proposition måtte av riksdagen avslås.

Herr Clason: Jag har all möjlig aktning för den strävan, som utmärker den ärade reservanten i denna fråga, men jag kan ändå icke anse annat än att han skjutit åtskilligt över målet. Jag kan nämligen icke se saken så, att det skulle vara synd att hålla val eller deltaga i ett val på en söndag eller helgdag, även om jag önskar, att valen måtte förläggas till annan dag. Detta om den principiella sidan av saken.

Ser man åter på saken praktiskt skall jag tillåta mig erinra därom, att redan nu gällande landstingsförordning uppställer såsom regel landstingsmannavalens förläggande till helgdag, kommunerna dock obetaget att förlägga dem till en annan dag. Således är det här endast fråga om att förflytta valet från en helgdag på våren till en söndag på hösten, men de kommuner, som icke vilja vara med om valens förläggande till söndag, hava fortfarande rätt att frigöra sig därifrån. Ställer man därtill frågan i samband med den stora allmänna reform som är å bane, så finner man, att man faktiskt kommer att befria landet från en god del av dessa val på sön- och helgdagar, som enligt reservanten äro så olämpliga. Reformens huvudsakligaste syfte är ju nämligen att minska dessa valtillfällen. Om vi taga en tolvårsperiod, så hava vi under en sådan period för närvarande fyra riksdagsmannaval och sex landstingsmannaval, summa tio val, vilka, sådan utvecklingen nu varit, så gott som alla förlagts till en sön- eller helgdag. Efter reformens genomförande skulle man under en sådan period endast få sex sådana val. Jag kan icke se annat än att, även från den synpunkt som motionären förfäktar, detta borde kunna anses vara en fördel.

Jag vill dessutom beträffande denna synpunkt till sist betona, att konstitutionsutskottet ju *enhälligt* gått motionären så till vida till mötes, som utskottet i sin motivering enhälligt infört ett understrykande av önskvärdheten av, att man skulle kunna komma därhän, att en arbetsfri vardag på hösten skulle införas såsom gemensam dag för dessa val, och utskottet har därtill begärt, att den om dessa frågor pågående utredningen snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen. Det synes

mig under sådana förhållanden, som om även den synpunkt som reservanten förfäktar blivit ganska väl tillgodosedd. Jag skall vid sådant förhållande icke uppehålla mig vid de allmänna skäl, som tala för denna enligt min tanke ganska stora och betydelsefulla reform, utan ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Ang. landstingsmannavals förrättande å söndag m. m. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av den vid ulåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 24, med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 66 och 68 i lagen om val till riksdagen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. löneregleringen för folkskolinspektörer m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omreglering av folkskolinspektionsområdena samt löne- och pensionsreglering m. m. för folkskolinspektörer jämte en i ämnet väckt motion.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 232 framlagda förslag och med avslag å en inom andra kammaren av herr *W. Björck* väckt motion, nr 354, måtte

a) besluta,

att avlöningen till folkskolinspektör skulle från och med år 1920 utgöra 5,300 kronor, därav 3,500 kronor lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma två ålderstillägg till lönen, vartdera å 500 kronor, dock att för folkskolinspektör, som av Kungl. Maj:t tillsatts genom förordnande på viss tid, lönen skulle minskas med 200 kronor;

att ortstillägg därjämte skulle utgå med 400 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattade Stockholms stad, därest han vore där bosatt, samt med 500 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen vore förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som vore där bosatt;

att arvodet till vikarierande folkskolinspektör skulle där Kungl. Maj:t ej i särskilt fall annorlunda förordnade, utgå med 4,300 kronor för kalenderår räknat;

att högsta pensionsunderlaget för folkskolinspektör skulle utgöra 4,300 kronor; samt

att för expenser skulle utgå till ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnad folkskolinspektör ävensom till å ledig befattning vikarierande folkskolinspektör dels ersättning med 300 kronor för år, dels

Ang. löne-reglering för folkskolin-spektörer m.m. (Forts.)

ock därutöver, så länge riksdagen för ändamålet beviljade medel, tilläggsersättning med 300 kronor för år, dock att folkskolinspektör, som vore tjänstledig, skulle av honom tillkommande ersättning och tilläggsersättning för expenser till sin vikarie avstå 300 kronor för år räknat, så vida icke Kungl. Maj:t i särskilt fall bestämde, att han skulle avstå högre belopp;

b) föreskriva, att för åtnjutande av de föreslagna avlöningsförmånerna skulle gälla de villkor och bestämmelser, som i sådant hänseende vore stadgade i kungörelsen den 9 oktober 1914, nr 255, angående avlöningsförmåner åt folkskolinspektörer m. m., dock med vissa angivna ändringar och tillägg;

c) förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträdde befattning som folkskolinspektör, skulle vara pliktig att underkasta sig nyssnämnda villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande ordinarie folkskolinspektörer, vilka icke före den 15 november 1919 anmälde, att de ville underkasta sig de nya avlöningsbestämmelserna och därvid fästade villkor och förbehåll, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande föreskrifter tillkommande avlöningsförmåner;

d) bestämma, att ordinarie folkskolinspektör skulle tillhöra folkskollärarnas änke- och pupillkassa eller den anstalt för familjepensionering, som kunde komma att ersätta denna, varvid som delaktighetsbelopp skulle gälla lönen i högsta lönegraden; dock med rätt för den, som före tillträdet av inspektörsbefattningen vore delägare i nämnda kassa med högre delaktighetsbelopp än det, som skulle tillkomma folkskolinspektör, att bibehållas vid det högre delaktighetsbeloppet, under villkor att han erlade dels den mot det högre delaktighetsbeloppet svarande pensionsavgiften, dels därutöver en årlig tilläggsavgift, motsvarande det statsbidrag, som skulle utgå för skillnaden mellan folkskolinspektörs delaktighetsbelopp och det högre belopp, med vilket han vore delaktig i kassan;

e) för anställande i ett från 34 till 52 ökat antal inspektionsområden av folkskolinspektörer med förut angivna avlöningsförmåner och ersättning för expenser samt för bestridande av arvoden åt vikarierande folkskolinspektörer höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer med 188,000 kronor eller från 157,000 kronor till 345,000 kronor.

f) till bestridande av tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer anvisa på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 15,600 kronor;

g) höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer med 151,000 kronor eller från 149,000 kronor till 300,000 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *O. H. Waldén*, *S. Bengtsson* i Norup, *P. A. Hansson* i Stockholm och *K. A. W. Björck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

Ang. löneregleringen för folkskolinspektörer m. m. (Forts.)

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och med bifall till herr Björcks ovanberörda motion, måtte

a) besluta, att avlöningen till folkskolinspektör skulle från och med år 1920 utgöra 5,800 kronor, därav 3,900 kronor lön och 1,900 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma två ålderstillägg till lönen, vartdera å 500 kronor, dock att för folkskolinspektör, som av Kungl. Maj:t tillsatts genom förordnande på viss tid, lönen skulle minskas med 200 kronor;

att ortstillägg därjämte skulle utgå med 400 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattade Stockholms stad, därest han vore där bosatt, samt med 500 kronor till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen vore förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som vore där bosatt;

att arvodet till vikarierande folkskolinspektör skulle där Kungl. Maj:t ej i särskilt fall annorlunda förordnade, utgå med 4,800 kronor;

att högsta pensionsunderlaget för folkskolinspektör skulle utgöra 4,600 kronor; samt

att för expenser skulle utgå till ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnad folkksolinspektör ävensom till å ledig befattning vikarierande folkskolinspektör dels ersättning med 300 kronor för år, dels ock därutöver så länge riksdagen för ändamålet beviljade medel, tilläggsersättning med 300 kronor för år , dock att folkskolinspektör, som vore tjänstledig, skulle av honom tillkommande ersättning och tilläggsersättning för expenser till sin vikarie avstå 300 kronor för år räknat, så vida icke Kungl. Maj:t i särskilt fall bestämde, att han skulle avstå högre belopp;

b) — — — — — — — — — — — — — —

c) — — — — — — — — — — — — — —

d) — — — — — — — — — — — — — —

e) för anställande i ett från 34 till 52 ökat antal inspektionsområden av folkskolinspektörer med ovan angivna avlöningsförmåner och ersättning för expenser samt för bestridande av arvoden åt vikarierande folkskolinspektörer höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer med 214,000 kronor eller från 157,000 kronor till 371,000 kronor.

f) — — — — — — — — — — — — — —

g) — — — — — — — — — — — — — —

Herr Gullberg: Herr talman! Vid detta statsutskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Waldén m. fl., i vilken hemställes om bifall till en motion av herr Björck. Herr Björcks motion innehåller en önskan, att folkskolinspektörerna skulle få i lön 5,800 kronor i stället för såsom Kungl. Maj:t har föreslagit 5,300 kronor. Det är statsfinansiella skäl, säger departementschefen, som göra, att han för sin del stannat vid 5,300 kronor. Folkskoleöverstyrelsen önskar emellertid, att lönen må sättas till 5,800 kronor, på det att man må få för folkskolinspektionen de allra bästa krafter. Med det ansträngande arbete, som är förenat med denna inspektion, komma de bästa krafterna att draga sig för att ägna sig åt detta så viktiga ar-

Ang. löneregleringen för folkskolinspektörer m.m. (Forts.)

bete, om lönen sättes för lågt. Det rör sig om en merutgiftspost på omkring 26,000 kronor för inspektionen och om denna skulle kosta något tusental kronor mer eller mindre är av föga betydelse, om blott resultatet av inspektionen blir så mycket bättre. Jag tror därför för min del, att kammaren gjorde väl om den tillmötesginge herr Björcks motion i detta avseende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen av herr Waldén m. fl.

Herr Strömberg: Mot den föregående talaren ber jag få erinra, att det belopp som här av statsutskottet föreslagits för folkskolinspektörerna eller 5,300 kronor är det som av löneregleringskommittén tillstyrkts. Det står också i överensstämmelse med den princip, som förut följts i avseende på dessa personers löneförhållanden i jämförelse med andra lärares. De äro närmast jämställda med adjunkter och icke med lektorer, som det skulle bliva fallet, om herr Björcks motion bifölles. Det har från hans sida framhållits, att det skulle uppstå svårigheter att få tillräckligt kompetenta och fullt kvalificerade personer, utan att lönen höjdes ännu mera, och han har i det avseendet åberopat en jämförelse med de lokala folkskolinspektörerna. Men det är givet att för stora städer såsom Stockholm, Göteborg och Malmö o. s. v. måste vederbörande söka skaffa de mest framstående förmågorna på detta område, och sådana kan man icke få utan en avsevärd högre lön, och där betalas även 7,000 à 8,000 kronor och däröver. Men det exemplet kan man icke följa, då det gäller att sätta till ett antal folkskolinspektörer av icke mindre än 52 stycken. Det har förut varit 34, men nu skulle detta antal utökas till 52 med en löneförhöjning från 4,000 till 5,300 kronor jämte rätt att resa i högre klass än förut. Enligt statsutskottets mening bliva dessa tjänstemän ganska väl tillgodosedda, och det är långt ifrån, såsom den siste talaren sade, att om det skulle kosta ett eller annat tusental kronor mera, skulle folkskolinspektionen bliva bättre, och att det vore väl använda pengar. Ja, om det bleve så, vore det naturligtvis väl-använda pengar; men man har anledning antaga, att de personer, som bliva utsedda till folkskolinspektörer, komma att fullgöra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt även med det nu föreslagna lönebeloppet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Koch: Det förhåller sig naturligtvis så, som den siste ärade talaren sade, att folkskolinspektörernas ställning blir väsentligt förbättrad efter genomförande av Kungl. Maj:ts förslag. Men det är icke detta, som jag tror frågan här främst rör sig om, utan det är därom, att lönevillkoren böra fastställas så, att man verkligen kan förvärva lämpliga krafter och för uppdraget väl kvalificerade personer. Jag anser, att i ett sådant fall som detta, när man har att bestämma avlöningsvillkoren för så viktiga befattningshavare, man bör se till, att avlöningen sättes så, att man har grundad förhoppning om att man verkligen får de personer, som man önskar. Då nu folkskoleöverstyrelsen, som man kan tillmäta den största erfarenheten på detta

område, förklarat, att det skulle möta svårighet att få de personer man önskade på dessa platser med den av utskottet föreslagna avlöningen, tror jag det vore klokt, om riksdagen ginge med på folkskoleöverstyrelsens förslag och i enlighet med reservanterna fastställde lönebeloppet till 5,800 kronor.

Gent emot den föregående talaren ber jag dessutom att få nämna, att det är icke allenast de kommunala folkskolinspektörerna i de *större* städerna, som hava högre löner än vad statens inspektörer skulle få enligt Kungl. Maj:ts förslag, utan, såsom det framgår av departementschefens anförande, är det i ett ganska stort antal svenska städer så, att lönen redan nu överstiger 6,000 kronor för dessa kommunala folkskolinspektörer, och man förväntar, att i många andra städer lönerna komma att väsentligt ökas. Ehuruväl jag inser, att statsfinansiella skäl tala emot den föreslagna höjningen, ber jag få nämna, att lönestaten endast kommer att ökas med 26,000 kronor ifall det högre lönebeloppet fastställes, och därför tror jag, att man icke bör tillmäta de statsfinansiella skälen allt för stor betydelse.

Jag ber att i anslutning till vad jag sålunda yttrat få yrka bifall till reservanternas förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till täckande av brist i serafimerlasarettets räkenskaper för år 1918, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrat förfaringssätt beträffande emottagande och utbetalande av medel, som genom befälets försorg för manskap vid armén eller marinen insättas i postsparbanken; och

nr 41, angående gratifikation åt föreståndaren för riksdagens tryckeriexpedition J. P. Velander.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Lagförslag rörande anordnande av härbärgen åt flottningsarbetare.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna.

Lagförslag rörande anordnande av härbärgen åt flottningsarbetare. (Forts.)

Genom en den 18 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 304, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på angivna grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga en lag i ämnet av den lydelse, utlåtandet visade.

Herr Dahl: Det föreliggande förslaget sammanhänger, såsom kammaren finner, med det under riksdagens prövning varande förslaget till flottningslagstiftning. Utskottet har gått ut ifrån, att kamrarna skulle ha fattat slutgiltiga beslut i fråga om flottningslagen. Då så icke har skett och det icke kan vara lämpligt att detta lagförslag företages till avgörande innan förslaget till flottningslag blivit slutbehandlat, hemställer jag, herr greve och talman, att förevarande ärende måtte återremitteras till lagutskottet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på förevarande utlåtande annat yrkande ej förekommit, än att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets i utlåtandet gjorda hemställan samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till förordning om ändrad lydelse av §§ 10 och 12 i lasarettsstadgan den 18 oktober 1901, dels ock till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i sjukstugestadgan den 18 oktober 1901; samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa bestämmelser i legostadgan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ödebygdsvägar; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om ändrad lydelse av 1 och 35 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ingripande från statens sida till förhindrande av spel om penningar och penningars värde, dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till stävjande av kortspel.

Med föranledande av ifrågavarande inom andra kammaren väckta motioner, nr 24, av herr *Olsson* i Ramsta m. fl., och nr 31, av herr *Edberg* m. fl., hade nämnda kammare för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning om, på vad sätt och i vilken utsträckning spel om penningar och penningars värde kunde förhindras och att sedermera för riksdagen måtte framläggas förslag, vartill utredningen gåve anledning. Ärendet hade sedermera överlämnats till första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herrar *Petterson*, *Gullberg* och *Dalberg*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå första kammaren att biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Petterson, Malkolm: Det klagas mycket i vår tid över ett tilltagande sedefördärv. Och det klagas icke utan skäl. Laglydnaden har slappats, tukt och ordning äro ej som förr. Det är sorgliga tidstecken. Det är en plikt för alla, som hava inflytande på vårt folks fostran, att endräktigt hjälpas åt för att motverka denna sjunkande moraliska nivå. Riksdagen kan och bör icke vara likgiltig för dessa frågor. Här föreligger nu en sida av denna sak. Det är bedrövligt att se, huru kortspelsraseriet griper omkring sig och drar ned icke minst ungdomen. Man behöver blott resa på ett järnvägståg för att iakttaga detta. Där inställa sig ofta spelpartier, som upptaga hela avdelningar i kupén, medan de dunka med sina smutsiga kortlappar till obehag för medpassagerarna. Nog borde åtminstone allt kortspel på järnvägståg och andra offentliga platser kunna avlysas.

Nu har andra kammaren velat göra någonting mot detta elände. Jag vågar hoppas, att första kammaren icke skall anse kortspelet höra till de nationella värden, som den bör försvara, och jag hoppas därför, att kammaren måtte följa medkammarens exempel. Dess utskott hade liksom vårt avstyrkt motionen, men kammaren korrigerade utskottet och biföll motionen. Det vore glädjande, om även denna kammare ville vara lika förståndig.

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m. (Forts.)

På grund av vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom herrarna finna, föreligga i det förevarande ämnet två motioner, väckta i andra kammaren, den ena av herr Olsson i Ramsta avseende utredning om och på vad sätt genom statsmakternas ingripande spel om penningar och penningars värde kan förhindras, och den andra av herr Edberg m. fl., hvilka föreslå skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att åtgärder måtte vidtagas mot det alltmera tilltagande kortspelsraseriet, som hotar att fördärva isynnerhet det uppväxande släktet.

Man torde väl få antaga, att motionärerna icke avse att åstadkomma förbud mot allt kortspel, utan endast mot sådant spel, som kan karakteriseras såsom äventyrligt eller som eljest bedrives under sådana former eller på sådant sätt, att anstöt eller förargelse därav väckes. Utskottets majoritet är fullt ense med motionärerna och reservanterna, att syftet att stävja sådant kortspel är synnerligen behjärtansvärt, och att kortspelsraseriet, särskilt bland ungdomen, tagit sådan omfattning, att det framträder såsom ett samhällsont, vilket måste bekämpas. Emellertid hava majoriteten i utskottet och reservanterna icke haft samma uppfattning om de vägar, på vilka man kan tänkas gå fram för att nå syftet. Reservanterna liksom motionärerna hava den uppfattningen, att åtskilligt kan göras på lagstiftningens väg, då däremot majoriteten i utskottet har trott, att lagstiftningsåtgärder icke kunna tänkas bliva effektiva. Man synes hava tänkt sig huvudsakligen två olika vägar som framkomliga. Den ena skulle vara att förbjuda allt spel om penningar eller penningars värde och den andra att förbjuda allt kortspel utomhus. Vad beträffar förbud mot allt spel om penningar eller penningars värde, komme detta, såsom andra kammarens utskott framhållit, att framträda såsom ett synnerligen betydande ingrepp i den personliga friheten. Och det behöver väl knappast påpekas, att ett sådant förbud icke kan väntas bliva effektivt. Det behöver ju icke påvisas, huru lätt och på huru många sätt ett sådant förbud skulle kunna kringgås.

Ett förbud mot allt kortspel utomhus skulle ju möjligen i någon högre mån kunna till sin efterlevnad övervakas, men även här torde svårigheterna bliva synnerligen svåra och betydande. Den gångna tiden bör hava visat oss, huru farligt det är att stifta lagar, som icke alls eller åtminstone med största svårighet kunna göras effektiva, och en sådan lagstiftning skulle, synes mig, här uppkomma. Det finnes knappt någon möjlighet att hindra allehanda överträdelser av sådana förbud, som de av mig nu nämnda, och man kan tyvärr icke tro, att allmänheten skulle lojalt böja sig för dylika lagbestämmelser, utan att det bleve en lagstiftning, som i hög grad skulle fresta till överträdelse och således bidraga till att ytterligare öka det förakt för gällande bestämmelser, som tyvärr framträtt på så många områden. Utskottets majoritet har därför trott, att upp-

fostran och upplysningsverksamhet äro de enda medel, varigenom de påtalade missförhållandena kunna motarbetas, och jag tillåter mig därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m.
Forts.

Herr Boberg: Ehuru jag är av samma åsikt som utskottet i denna fråga, nämligen att riksdagen icke kan råda bot på detta område, utan att den bör komma från annat håll, tror jag det skulle vara lämpligt, om kammaren i detta fallet ginge emot utskottet och bifölle reservationen. Då andra kammaren redan gjort detta, och enär det onda, som i motionen påtalas, av andra kammaren befunnits vara av den allvarliga beskaffenhet, att kammaren gått emot utskottets hemställan, tror jag det skulle vara första kammaren värdigt och även lyckligt, om också den fattade ett liknande beslut, varför jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Gullberg: Herr talman! Det förhåller sig såsom utskottets ärade ordförande sade i sitt anförande, nämligen, att vad motionärerna och reservanterna avse är icke alla sorters spel, utan endast sådana som med avseende på vissa former och sättet ha något stötande och förargelseväckande över sig. Han har också rätt uppfattat vår mening, då han uttydde den så, att vi tro, att något kan göras på detta område. Utskottets mening är, att ingenting kan göras. Jo, här kan bland annat bildas en opinion mot detta kortspel, som nu förekommer så ofta och som slagit igenom hos vissa samhällskretsar på ett högst oroväckande sätt. Jag hade för någon tid sedan ressällskap med en prästman, vilken berättade, att han i en skogsbacke förliden höst träffat på några ungdomar som spelade kort, och bland dem en hemmansägare, som, när spelet var slut, förlorat icke mindre än 3,000 kronor. Det är kolossala summor som byta ägare på detta sätt, och det behöver bildas en opinion mot spelraseriet. Jag har rest på järnväg ganska mycket under 25 à 30 år, men först på senare tid funnit, att man oupphörligt i järnvägskupéerna störes av kortspelare, som mycket demonstrativt hålla på med sitt kortspel och dessutom svära och domdera. Det var, som herrarna kanske påminna sig, för åtskilliga år sedan, att den s. k. Nick-Carterlitteraturen översvämmade landet. Den köptes och lästes huvudsakligen av skolungdom, och det visade sig mycket sorgliga resultat härav. Det bildades då genom tidningspressen och genom agitation på lärare- och föräldramöten en opinion i landet, och denna opinion åstadkom, att det t. o. m. på somliga platser gjordes autodafé, då man brände massor av dessa böcker, och en damm sattes mot denna usla litteratur. Det kan måhända invändas nu, att vi skola gå samma väg med denna sak också. Ja, det kan nog vara riktigt, men när en motion nu kommit inför riksdagen och riksdagens andra kammare ställt sig välvillig till förslaget om undersökning genom Kungl. Maj:t på detta område, undrar jag, om icke hela opinionsbildningen skulle förfuskas och den goda saken så att säga komma av sig i portgången, om första kammaren skulle säga: »Det finnes ingen möjlighet att komma detta onda till livs, det finnes icke möjlighet att gripa in mot detsamma.» Första kammaren har

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m. (Forts.)

flera gånger förut fattat beslut, då förslag varit före, som avsett sedlighetens och moralens höjande i landet, och jag anser, att det bör slås ett slag för samma sak här idag genom att biträda andra kammarens i detta ärende fattade beslut. Det nämndes i andra kammaren, att möjlighet funnes att genom skolstyrelserna, genom myndigheterna, genom pressen och på åtskilliga andra sätt, som utredningen kan utvisa, få till stånd den opinion mot detta onda som är önskvärd. Det är ock något som folket ute i landet väntar; och jag skulle på det högsta beklaga, om första kammaren idag följde utskottet och avsloge skrivelseförslaget. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag är av samma mening, som den siste ärade talaren, att första kammaren idag bör allvarligt beakta denna fråga. Det är för alla, som syssla med sociala frågor i vår tid, uppenbart, att här föreligger en orimligt stor fara för folket och särskilt för ungdomen. Vi ha i svenska kyrkans diakonistyrelse, som jag tillhör, redan haft uppmärksamheten riktad på denna fråga, men funnit det ofantligt svårt att göra något, då man icke har tillräckligt stöd i lagstiftningen. Vi ha också talat om, huru det skall ställa sig, ifall 8-timmars arbetsdagen införes och större ledighet uppstår för den arbetande befolkningen, huru ungdomen, som är sysselsatt i fabrikerna, skall kunna bevaras från de frestelser som följa med den större ledigheten, särskilt då vi veta, i vilken ofantligt stor utsträckning kortspel idkas av denna ungdom. Vi ha den uppfattningen, att det skulle vara till ofantligt stor hjälp, ifall det åtminstone i lagstiftningen bleve fastslaget, att kortspel icke får äga rum på offentliga platser. Om det även bleve förbud mot kortspel, icke blott om penningar och penningars värde utan även mot kortspel i allmänhet, å sådana platser, skulle det för våra strävanden vara i mycket hög grad värdefullt. Jag har själv från min hemstad erfarenhet om, huru en begravningsplats i mycket stor utsträckning vanhelgas genom kortspel. Platsen är lätt tillgänglig för de element som bo i närheten; och så länge den vackra årstiden varade, var det, åtminstone då jag var i staden, vanligt att varenda eftermiddag där bedrevs kortspel. Nu har man visserligen försökt att upprätthålla ordningen, så gott sig göra låter, men man behöver ökat stöd av lagstiftningen, och jag ber, att kammaren ville behjärta detta. En utredning härvidlag kan icke skada, men skulle medföra ofantligt stort gagn för hela vårt folk och för de sedlighetssträvanden, som tränga sig fram i tiden. Jag förenar mig således med dem, som yrka, att första kammaren måtte biträda reservationen och således bifalla vad andra kammaren beslutit.

Greve Wachtmeister, Henning: Herr greve och talman! Jag anser, att det skulle vara sorgligt, om ingen åtgärd nu vidtoges från första kammarens sida beträffande den kräftskada för vårt folk, som här kommit på tal. Andra kammaren har mot sitt tillfälliga utskotts hemställan beslutit en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utredning i frågan, och i detta fall, om något, bör man väl

kunna anse, att andra kammarens röst är folkets röst. Huru skulle det uppfattas i landet, om första kammaren avsloge framställningen och fällde förslaget genom att bifalla utskottets hemställan. Andra kammarens utskott framhåller, att det förekommer missförhållanden som »otvivelaktigt äro av den art, att de äro ägnade att påkalla uppmärksamhet av en var, som behjärtar vikten av en sund folkmoral»; vidare framhålles, att spellusten inom alla samhällslager vunnit en utbredning, som måste ingiva allvarliga bekymmer, så att man väl kan tala om ett verkligt »kortspelsraseri», varför utskottet finner önskvärt, »att något kunde åtgöras till förekommande av den skada, särskilt för den uppväxande ungdomen, som den utbredda spellusten innebär». I detta uttalande har första kammarens första tillfälliga utskott instämt. Att utfärda förbud mot allt kortspel torde emellertid vara ogörligt och opraktiskt, men om ett förbud mot kortspel på offentliga platser vill jag gärna vara med, och jag går till och med så långt, att jag finner förbud mot kortspel utomhus mycket önskligt. Hade man ett sådant förbud, skulle man, åtminstone på sin egen mark, i närheten av sitt eget boningshus kunna freda sig och anmoda de ungdomar, som i skaror där slagit sig ned för att spela kort, att gå sin väg, vilket man nu icke kan göra.

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m. (Forts.)

Utskottets ärade ordförande har framhållit, att det är farligt att stifta sådana lagar, som icke skulle komma att efterlevas. Men här är ej fråga om en lagstiftning utan om en skrivelse angående utredning och på grund av denna möjligen sedermera en lag.

Jag hoppas, att första kammaren icke ställer sig oförstående mot kravet på att åtminstone något här bör göras, och icke genom att bifalla utskottets hemställan visar, att den beträffande denna sak anser allt vara väl beställt, och att ingen fara föreligger. Här föreligger verkligen en fara och en stor fara. Därför anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr von Mentzer: Utskottets ärade ordförande medgav, att det för närvarande rådde något som kunde betecknas såsom »kortspelsraseri», men han gjorde gällande, att den väg på vilken man hade att framgå för att motarbeta detta endast vore upplysningens väg, och att man således skulle låta sig behärskas av faran för överträdelse av nya lagbud och därför icke vidtaga något i lagstiftningsväg. Jag undrar, i fall man skulle lägga den sats, som herr ordföranden framställde, till grund för strafflagstiftningen i allmänhet, vart man då skulle komma hän. Jag tror att, om man strängt följde densamma, man skulle komma att nedriva åtskilligt av vad som nu utgör en damm mot de upplösande makterna i samhället. Jag kan icke förstå, huru det är möjligt att, då man erkänner det onda, motsätta sig ett förslag, som helt enkelt går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga lämpliga åtgärder mot kortspelsraseriet. Man begär icke annat än lämpliga åtgärder — jag kan icke ingå på detaljer — och huru man kan motsätta sig en dylik framställning, är för mig ofattligt.

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m. (Forts.)

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Det förefaller mig, som om den här debatten inskränkte sig till ett något för litet område. Här är ju visserligen uti motionen och uti utskottsutlåtandena talat om »kortspelsraseri», men det finnes verkligen ett raseri, som går i spelets form, men icke riktigt kan subsumeras under begreppet kortspelsraseri. Här i kammaren har vid föregående tillfällen mer än en gång varit uppe frågan om att inrätta ett s. k. statslotteri. Vid de tillfällena har, såvitt jag erinrar mig, denna kammare ställt sig mycket välvillig till denna fråga. Men om man tager hänsyn till den skada, som i andra länder just ett sådant lotteriväsen framkallat, tror jag, att man redan då hade viss anledning att taga hänsyn till vad reservanterna här påpekat i fråga om kortspel. Det är vidare något, som de senare sorgåren uppammat i mycket hög grad, och det är börsseplsraseriet. Det berättas från ett håll, som jag anser fullt tillförlitligt, att för ett par år sedan från en mäklare i Stockholms stad ringdes på till en känd man här i staden och anhölls om ett samtal med honom i telefon. Det gällde att taga ut en vinst på terminsspekulation av 1,800 kronor. Men då sade herrn i huset: »Jag har icke det förnamnet, som ni nämner mig med.» Och då befanns det, att samtalet i stället var riktat till en gosse, till sonen i familjen, som gick i en av de högre klasserna i skolan. Under sådana förhållanden är det naturligt, att vid sidan av det jämförelsevis lägre området, som heter kortspel, det har utvecklat sig högst betänkliga spelformer. Men jag tror icke nu, som en av talarna här förut har antytt, att de kortspelsrasande bara äro att söka hos den klass, som spelar kort utomhus — i Gällivare på gamla silltunnor och här i staden på pråmar och dylikt. Det finns verkligen ett ganska stort spelraseri inomhus under mycket solida former. Jag vill sålunda hoppas, att när man slår ned på dessa förhållanden, vilket jag tror i viss mån blir nödvändigt, man icke må glömma att göra det grundligt, opartiskt och fullkomligt rättvist at alla håll. Jag har icke den uppfattningen, att man därmed kanske kommer så långt, som reservanterna tro, men i ett avseende tror jag, att detta kammarens beslut får betydelse, nämligen såsom ett fördömande uttalande av en av Sveriges statsmakter. Det skall ovillkorligen ha en viss verkan, som kanske icke blir utan betydelse.

För min del har jag blott velat uttala dessa få ord och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bäckström: Jag vill erinra om, att vi haft en kortspelsdebatt förut i år framkallad av en motion om att höja stämpeln på spelkort. Den vägen hade emellertid bevillningsutskottet icke ansett vara framkomlig, och riksdagen följde bevillningsutskottet. Under behandlingen i utskottet och i riksdagen av den frågan kom det dock fram en sådan mängd upplysningar om detta »kortspelsraseri» och om den allmänna uppfattningen hos de närmast intresserade, arbetarkretsarna, om nödvändigheten av att göra något här, att det verkligen vore synd, om man icke nu kunde komma åtminstone ett steg framåt i den riktning, en synnerligen allmän folkmening önskar. Det synes mig mycket olyckligt, om man skulle på förhand resignera, så

som utskottet här föreslagit. Det synes mig då bättre, att första kammaren genom att biträda andra kammarens beslut bidrager till att sätta i gång en utredning, om vad som kan göras. Vilket resultat därav kan bli, veta vi icke, men det skulle i alla fall betyda, att första kammaren livligt behjärtar den starka mening, som finnes ute i landet att något på denna punkt måste göras. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m. (Forts.)

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Jag måste verkligen instämma med den ärade talaren på Smålandsbänken, som nämnde, att det vore kammaren värdigt, om vi nu bifölle reservationen. Kortspelsraseriet florerar i högsta grad i landet, åtminstone i Norrland, det kan jag intyga. Och om det nu skulle få fortgå utan inskränkning, skulle det — då en förkortad arbetstid står för dörren — komma att i än högre grad florera än vad det nu gör. Nu är det så, att när en avlöning utbetalas till arbetarna, så rusa ett stort antal till mötesplatserna för att bjuda genom kortspel lyckan handen. Och det kan hända, att en yngling, som bor hemma i sin familj, och till sin mor lämnat en mindre del av sin förtjänst för de sist förflutna fjorton dagarna, kommer åter till modern för att få igen, vad han lämnat henne, därför att han spelat bort det större beloppet, som han behöll för egen räkning, för att kunna fortsätta spelet. Jag måste därför på det kraftigaste mana mina kamrater här i kammaren att göra något för att stävja kortspeleriet å offentliga och enskilda platser under sommarmånaderna, då det givetvis mest bedrives. Om det är också andra spel, som den ärade talaren på Dalabänken urgerat mot, så är den frågan icke aktuell för det närvarande. Men den frågan kan väl en gång bli aktuell, och synes det mig redan nu att omyndiga söner väl icke kunna idka börspel genom godtagna mäklare, en dylik trafik borde väl vara lätt att stävja.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag, herr greve och talman, att på det kraftigaste få yrka bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade representanten på Upplandsbänken har framhållit, att därest utskottets hemställan nu komme att bifallas, skulle man därigenom ha givit uttryck åt den uppfattningen, att i denna sak allt vore väl beställt som det är. Så är givetvis icke förhållandet. Även om utskottets hemställan bifalles, ligger i utskottets motivering ett bestämt uttalande om önskvärdheten av att nu påtalade missförhållanden kraftigt bekämpas. Frågan är blott, på vad sätt man skall gå tillväga. Såsom jag redan förut framhållit, har utskottet den uppfattningen, att man måste i fråga om lagstiftning av en sådan art som denna, vilken gör bestämda ingrepp på det privata livets område ställa sig synnerligen betänksam, så att man icke genom en sådan lagstiftning skapar ännu större vådor genom frestelser till överträdelse och ökat förakt för gällande bestämmelser. Vore det så, att man kunde hoppas att genom en skrivelse till Kungl. Maj:t något skulle kunna vinnas, så hade naturligtvis utskottet varit med om motionärernas för-

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m. (Forts.)

slag. Men man måste väl ändå fasthålla vid, att då man skriver till Kungl. Maj:t för att begära en sådan utredning av ifrågavarande beskaffenhet, ligger bakom detta den tanken, att det är på lagstiftningens väg som något skall göras. På annat sätt äro icke de samhälleliga förhållandena åtkomliga för statsmakterna. Det har sagts, att en sådan skrivelse skulle bidraga till att skapa en opinion mot kortspelet. Jag tror för min del icke detta. Jag tror att denna opinion lika väl skapas genom det uttalande, som göres i utskottets motivering och genom de kraftiga uttalanden som i dag gjorts i riksdagen. Men jag tror icke, att man skapar en sådan opinion genom att åstadkomma lagbestämmelser på detta område. Det bör för övrigt betänkas, att det redan nu finns bestämmelser, som kunna användas mot de påtalade missförhållandena, åtminstone mot vissa av dem. Givetvis kan man redan nu förhindra kortspel på offentliga ställen, åtminstone när detsamma kläder sig i anstötliga former.

Vad herr Gullberg framhållit i fråga om kortspel på järnvägarna, är naturligtvis berättigat; men däremot finnes korrektiv i gällande trafikstadga.

Herr von Mentzer anförde, att om man anlade sådana synpunkter på lagstiftningen i allmänhet som utskottet lägger på denna sak, skulle man nödgas stryka en hel del bestämmelser i vår strafflag. Häremot vill jag påminna om — vad som redan ligger i mitt föregående anförande — att det naturligtvis är av yttersta vikt vid all lagstiftning, särskilt strafflagstiftning att de bestämmelser, som stadgas, hava resonans i det allmänna rättsmedvetandet, att man i den allmänna meningen finner gensvar och vilja att lyssna till och ställa sig till efterrättelse dessa bestämmelser. Jag tror icke, att så skulle bliva förhållandet med en lagstiftning av nu förevarande art, och på den grund måste jag fortfarande vidhålla yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att trycka på vad som förut berörts, men som särskilt behöver påpekas nu efter de anföranden som hållits av utskottets ärade ordförande. Han ansåg nämligen, att en skrivelse från riksdagen icke skulle kunna hava något annat syfte än att påkalla en lagstiftning i frågan. Jag vågar hysa den mening, att det kan verkligen göras något även på en annan väg. Andra kammarens utskott yttrar — och däri instämmer även första kammarens utskott — att verksammaste medlet att motarbeta detta onda är »en kraftig upplysningsverksamhet främjad genom organisationer inom arbetarungdomen och nykterhetsrörelsen». Men även en sådan upplysningsverksamhet kan ju stimuleras av statsmakterna, och en sådan åtgärd skulle måhända bliva följden av en skrivelse från riksdagen, då riksdagen icke här har påpekat någon särskild väg. Det har synts mig nödvändigt, att en sådan upplysningsverksamhet kommer till stånd. Vi hava bevittnat, sorgligt nog, huru till och med lärare offentligt uppträtt och talat om kortspelsepidemien såsom något fullkomligt riktigt och för alla användbart tidsfördriv. Jag skulle tro, att regeringen har i

sin hand att genom folkskoleöverstyrelsen tala om för lärarna, att de i denna del hava plikter att fylla, vilka äro motsatta mot vad somliga lärare predika; och likaså tycker jag att regeringen kan göra åtskilligt genom att egga järnvägsstyrelsen att ytterligare vidtaga åtgärder utöver vad som hittills är gjort, ty det är icke trevligt på järnvägarna nu för tiden, när det dunkas och slås med kortlapparna, utan att man har någon möjlighet att hindra detta. Att en resande i sådant fall skulle ingripa, är ju så gott som uteslutet, då man icke får hjälp härtill av konduktören.

Ang. åtgärder till stävjande av kortspel m. m. (Forts.)

Med denna hänvisning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 70.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om i huru stor utsträckning byggnader, som äro avsedda för kommunala ändamål och disponeras av kommunerna, ägas av enskilda eller bolag m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av dels väckt motion om revision i visst syfte av gällande författningar angående under landsting stående sjukvårdsanstalter dels ock andra kammarens beslut i anledning av dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12 rörande en inom andra kammaren väckt motion i samma syfte.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 110, hade herr *Olsson, Oscar*, hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte vidtaga erforderliga åtgärder för en genomgripande revision av nu gällande lasaretts- och tuberkulossjukhusstadga samt andra författningar, vilka reglerade skötseln och förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter, i syfte att tillförsäkra landstingen ett avgörande inflytande på dessa sjukvårdsanstalters förvaltning.

Inom andra kammaren hade samma motion väckts av herr *Källman* m. fl. Med anledning härav hade sistnämnda kammare bifallit en av tillfälligt utskott gjord hemställan att andra kammaren för sin del måtte fatta beslut därom, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte vidtaga erforderliga åtgärder för en genomgripande revision av nu gällande lasaretts- respektive tuberkulossjukhusstadga samt andra författningar, vilka reglerade skötseln och förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter, i syfte att tillförsäkra landstingen ett avgörande inflytande på dessa sjukvårdsanstalters förvaltning.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Kaijser: Herr talman, mina herrar! I detta utskotts utlåtande har första kammarens andra tillfälliga utskott huvudsakligen stött sig på andra kammarens andra tillfälliga utskotts motivering, och andra kammarens tillfälliga utskott har å sin sida stött sig till större delen på den i ämnet väckta motionen. Jag skall därför tillåta mig yttra några ord med anledning av herr Olssons motion i detta ärende.

Motionären börjar med att säga: »Den utveckling av landstingens sjukvårdsanstalter, som under de senare åren ägt rum, kräver ovillkorligen, att landstingen direkt tillförsäkras ett mera avgörande inflytande på förvaltningen av ifrågavarande anstalter.» Nu torde jag icke göra något misstag, om jag försäkrar, att lasarettsväsendet i Sverige står mycket högt, sannolikt lika högt som i något annat land, kanske högre än i de flesta. Att säga, att landstingens sjukvårdsanstalters utveckling ovillkorligen kräver, att landstingen direkt tillförsäkras ett mera avgörande inflytande på förvaltningen, skulle enligt mitt förmenande emellertid tyda därpå, att sjukvårdsanstal-

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter. (Forts.)

ternas utveckling icke har gått en riktig väg. Men enligt vad jag kan finna har det tvärtom varit så, att det varit en synnerligen god utveckling av sjukvårdsanstalterna just under den tid, som den nu gällande lasarettsstadgan ägt tillämpning, och enligt mitt förmenande måste man därför vara försiktig, då man tummar på lasarettsstadgan, så att icke detta framåtskridande stannar eller går tillbaka.

I nästa stycke säger motionären: »Särskilt torde med de betydande utgifter, som denna sjukvårdsväsendets utveckling medför för landstingen, behov ha framskapats av en centralisation av sjukvårdsinrättningarnas ekonomiska förhållanden.» Vad denna fråga om centralisation och decentralisation angår, så kan man ju därom ha mycket olika meningar; men så länge sjukvårdsinrättningarna voro små, kunde man tänka sig, att centralisation vore lämplig, men då de nått en sådan storlek, som de nu gjort, torde det vara mycket svårt att få en centralisation, som på samma gång lämnar samma utvecklingsfrihet, som man hittillsdags haft. Ty vi måste komma ihåg, att det varit den dencentralisation, som lasarettsstadgan tillåter som gjort, att det gått framåt. Den strävan, som varje föreståndare för dessa sjukvårdsanstalter haft, att sjukvården skulle stå så högt som möjligt, och att sjukvården skulle vara den bästa möjliga, är det som gjort, att sjukvårdsväsendet gått framåt. Jag tror därför, att en centralisation i stället för att verka till nytta skulle vara till skada för sjukvården.

I nästa stycke säger motionären: »Det har vid sådant förhållande synts mig angeläget, att sådan ändring åstadkommes i berörda författningar, att landstingen ha möjlighet och icke äro förhindrade att vidtaga de åtgärder och fatta de beslut, som äro de bästa för landstinget ur ekonomisk synpunkt.» Jag får säga, att landstingens åtgärder skola icke vara de bästa för landstingen ur ekonomisk synpunkt, utan de bästa ur sjukvårdens synpunkt; de skola vara så till vida de bästa, att patienterna skola bliva snarast möjligt friska och så fullständigt friska som möjligt. Om det också kostar landstinget litet mer, så skall landstinget släppa till det. Det skall vara det bästa ur sjukvårdssynpunkt och icke det bästa ur ekonomisk synpunkt, som skall vara det bestämmande.

Vidare säger motionären: »Ett par av rikets landsting hava t. ex. redan beslutat tillsätta såväl en *upphandlingsnämnd* i syfte att nedbringa kostnaderna vid inköp av förnödenheter för sjukhusen, som ock en *sjukvårdsnämnd* med uppdrag att utgöra en centralinstans i fråga om kontroll och byggnadsfrågor.»

Vad nu upphandlingsnämnden beträffar, är jag mycket tveksam om t. ex. en upphandlingsnämnd i Linköping kan bättre upphandla förråd åt sjukvårdsanstalter i Vadstena och Söderköping, än vad en upphandlingsnämnd kan göra i Vadstena och i Söderköping. Jag tror tvärtom, att det bleve sämre, om det skulle göras där.

Beträffande det som yttrades om sjukvårdsnämnden i fråga om kontroll och byggnadsfrågor, vill jag påpeka, att enligt lasarettsstadgan tillsätter landstinget numera en direktion vid varje lasarett. Denna direktion består av sex personer, som bo

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter. (Forts.)

på stället och kunna utöva kontroll mycket mera än en central sjukvårdsnämnd, som bor långt från staden. Jag tror, att det vore mycket olämpligt med en central sjukvårdsnämnd i stället för den direktion, som nu finnes vid varje lasarett.

Vidare säger motionären längre fram i motionen: »En av landstinget för sjukvårdsväsendet vald central nämnd får t. ex. icke pröva eller behandla en sådan fråga som den om spisordningen.» Hur kan motionären begära, att i landstingen skola sitta någon eller några personer, som kunna uppgöra denna spisordning. I landstinget är jag övertygad, att det finnes kanske icke *en* mer än en däri möjligen invald lasarettsläkare, som kan göra upp en sådan och som satt sig in i frågan. Vid spisordningens uppgörande skall man veta, hur många kalorier en person behöver vid olika tillfällen. Huru mycket äggvita, fett och kolhydrater, som motsvara dessa kalorier samt huru dessa böra fördelas på de olika maträtterna, och så skall man med ledning härav räkna ut huru mycket mat patienterna behöva. Jag tror icke, att landstingen kunna uträkna detta, och därför är det nödvändigt, att detta står under medicinalstyrelsens särskilda uppsikt. Medicinalstyrelsen har en särskild expert på området nämligen professorn i fysiologi, som gör dessa uträkningar.

Motionären skriver vidare: »Där ett landsting t. ex. tillsatt en sjukvårdsnämnd med uppgift bland annat att övervaka sjukvårdsväsendet i dess helhet inom landstingets område, är det tydligt att en sådan nämnd är mera kompetent än en lokal lasarettsdirektion att föreslå de avgifter, som av eller för den sjuke skola erläggas.»

Om man nu tänker sig, att det finnes ett landstingsområde med fem olika lasarett, så är det således en direktion med sex personer på varje ställe. Dessa sex personer kunna komma med var sitt olika förslag till direktionen, vilka sedan gå till landstinget, under det att en nämnd, som sitter huvudsakligen i residensstaden, mycket mindre vet, huru dessa avgifter böra uttagas. Jag ger nämligen motionären alldeles rätt däri, att avgifterna icke skola uttagas uteslutande efter vad kostnaderna kunna vara per sjukvårdsdag, utan det är också andra saker, som skola göra sig gällande.

Vidare skriver han längre ned:

»Enligt lasarettsstadgans 6 § skall läkaren tillse, att sjuka, som anmälas till intagning å lasarett, äro försedda med vederbörlig ansvarsförbindelse. Vid de större sjukvårdsanstalterna torde detta vara en omöjlighet för läkaren.»

Ja, läkaren skall ju granska varje patient. Han skall skriva upp, vad han heter, om han är gift eller ogift och när han är född m. m. Han skall också se på deras ansvarsförbindelser, och det gör han på samma gång, och dessa äro i allmänhet mycket lätta att kontrollera.

Någon ändring häruti behöves ej.

Vidare säger motionären: »genom tillsättande av en ansvarig tjänsteman, vilken helt ägnar sig åt landstingets verksamhet, bör givetvis denne kunna tilldelas befogenhet att å landstingets vägnar inspektera och kontrollera lasarettens skötsel.»

Jag undrar, vad landstingen egentligen skola ha för en tjänste-

man, som kan kontrollera ett lasaretts skötsel. Denna kontroll har hittills skett av medicinalstyrelsen genom medicinalråd. Jag är alldeles övertygad om, att i landstingen icke finnes någon mer än en möjligen invald lasarettsläkare, som skulle kunna utöva en sådan kontroll, men i så fall skulle denna lasarettsläkare kontrollera sina kolleger, vilket jag anser mindre lämpligt. Jag tror därför att det är bäst att medicinalstyrelsen fortfarande sköter denna kontroll.

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter. (Forts.)

Vidare skriver han i sista stycket:

»I sammanhang med en eventuellt skeende revision av lasaretts- och tuberkulossjukhusstadgarna borde komma under övervägande, huruvida landshövdingens självskrivenhet som ordförande i direktionerna lämpligen bör bibehållas.»

Jag har i 22 år varit lasarettsläkare och haft att göra med fem olika landshövdingar. Jag kan försäkra, att dessa varit de allra mest intresserade för sjukvården. Jag tror för min del, att det vore att beklaga, om landshövdingen skulle lämna lasarettsstyrelsen. Det är visserligen sant, att landshövdingen i allmänhet endast utöfvar ordförandeskapet vid ett lasarett, nämligen det i residensstaden, men därigenom är han inne i förhållandena, och han kan då föra ordet i de andra direktionerna, om så behövs och det gör han också, när viktiga frågor äro före.

Utskottet har också i någon mån stött sig på en skrivelse från medicinalstyrelsen, där medicinalstyrelsen säger, att styrelsen redan haft sin uppmärksamhet riktad på det förhållandet, att de bestämmelser, som reglera de under landstingen stående sjukvårdsanstalterna, i vissa avseenden äro i behov av omarbetning. Ja, medicinalstyrelsen har sagt, att det är i ett par punkter som medicinalstyrelsen ansett, att en omarbetning är av behovet påkallad. Sedan lasarettsstadgan kom ut år 1901, har däri gjorts flera mindre ändringar. Anser nu medicinalstyrelsen, att några små ändringar böra göras, så är jag övertygad, att då ställer den nog om, att Kungl. Maj:t verkställer dem. Men att *med en sådan motivering, som här föreslås*, göra framställning om en sådan genomgripande ändring i en lasarettsstadga, som varit sådan att lasarettsväsendet utvecklat sig på sätt som skett under den tid den varit gällande, och taga denna utveckling till grund för denna omändring, det anser jag oriktigt. Vad tuberkulossjukhusstadgan beträffar, utfärdades den år 1915 och hade samtliga landsting förut hörts och lämnat förslaget utan vidare anmärkningar.

På grund av vad jag sålunda anfört, yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

Herr N y l a n d e r: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående ärade talarens anförande innebar huvudsakligen en kritik i åtskilliga punkter av vad motionärerna i sina motioner anfört, och jag är viss om att motionären i denna kammare själv kommer att upptaga denna kritik till granskning och bemötande.

Vad själva frågan beträffar, har medicinalstyrelsen i sitt över motionen avgivna utlåtande förklarat, att styrelsen »redan sedan någon tid tillbaka haft sin uppmärksamhet riktad på det förhållandet,

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter. (Forts.)

att de bestämmelser, som reglera de under landstingen stående sjukvårdsanstalterna, i vissa avseenden äro i behov av omarbetning». Nu är det ju så, att landstingen numera fått under sin förvaltning en mängd olika sjukvårdsinrättningar, som draga synnerligen stora kostnader, vilka skola av landstingen bestridas. Inom flera landsting har därför uppstått spörsmålet, huruvida och på vad sätt upphandlingen för dessa anstalter skulle kunna göras mera enhetlig och de enskilda sjukvårdsanstalternas ekonomiska förhållanden mera ändamålsenligt ordnas. Några landsting hava för sin del infört en anordning med upphandlingsnämnder och sjukvårdsnämnder. Så har skett inom det län, som jag har äran representera, och jag kan intyga, att denna anordning visat sig fungera på ett i allo tillfredsställande sätt. Nuvarande bestämmelser i lasarettsstadgan och tuberkulossjukhusstadgan lägga emellertid vissa hinder i vägen för sådana anordningar, något som också bestyrkes av medicinalstyrelsen då den yttrar, att man måste »giva motionärerna rätt i deras påstående, att de av dem omnämnda landstingsbesluten rörande tillsättande av upphandlingsnämnder och sjukvårdsnämnder icke låta sig inpassas inom ramen av lasaretts- eller tuberkulossjukhusstadgorna och knappast stå i samklang med dessa stadgors anda och mening». Emellertid framhåller medicinalstyrelsen med synnerlig skärpa, synes det mig, att den anser önskvärt, att en revision av ovannämnda stadgor snarast möjligt kommer till stånd, och första kammarens utskott har jämväl velat betona, att en revision bör därpå gå ut, »att sådana ändringar måtte snarast möjligt göras i gällande lasaretts- och sjukhusstadgor samt andra hithörande författningar, att hinder icke må möta för landstingen att, om de så önska, på ett mera enhetligt sätt ordna förvaltningen av under landstingen stående sjukvårdsinrättningar».

Då denna fråga synes mig vara av synnerlig vikt och betydelse för sjukvårdsanstalternas ekonomiska förvaltning på ändamålsenligt sätt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall icke bliva mångordig i denna fråga.

Den förste ärade talaren gjorde sig skyldig till en ganska väsentlig missuppfattning av det centrala i motionen, då den ärade talaren påpekade, att meningen väl vore, att sjukvården vid dessa anstalter skall bliva så god som möjligt, men samtidigt opponerade sig mot, vad motionären skulle hava anfört i fråga om sjukvårdens centralisering. Motionärerna ha emellertid icke talat om sjukvårdens centralisering utan om *förvaltningens* centralisering, och det är den stora skillnaden i detta hänseende. Vi hava sagt, att förhållandena böra ordnas på det i ekonomiskt hänseende bästa sättet för landstingen, och det hålla vi på. Det viktigaste är, såsom den ärade talaren själv yttrade, att de sjuka få den bästa tänkbara behandling och bli friska så fort som möjligt; detta är sjukvårdssynpunkten. Men ur förvaltningssynpunkt kan kammaren kanske gå med på, att det är ganska betydelsefullt, hur sakerna ordnas i ekonomiskt hänseende.

Nu är det ju möjligt, att motionen i vissa punkter icke är skriven

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter. (Forts.)

med den omsorg, som kan vara nödvändig för att undvika misstydningar; men om misstydningarna gå därhän, att man förmenar motionären hava avsett att ställa sjukvården så, att den icke bleve den bästa för de sjuka, utan att de ekonomiska synpunkterna skulle sättas framför sjukvårdssynpunkterna, då kan jag icke medge, att man läst motionen ordentligt. Jag tror icke, att det behövs någon särskild välvilja för att se, att det från motionärens sida är förvaltningssynpunkten och icke sjukvårdssynpunkterna som han tagit sikte på.

Beträffande den utomordentliga utveckling av sjukvårdsväsendet, som skett under landstingens ledning, har jag i den delen ingenting att gentemot den förste ärade talaren erinra. Med hans uppfattning om innebörden i motionen, är också en hel del av den skedda detaljkritiken ganska förklarlig. Jag skall icke ge mig in på de olika punkterna där, jag skall bara taga ett exempel, belysande för kritiken över huvud. Då herr Kaijser yttrar, att när en läkare ändå har så mycket detaljarbete för de sjuka att syssla med, är det icke något besvär för honom att också se på ansvarsförbindelserna, så vill jag invända, att det är dock icke huvudsaken med ansvarsförbindelserna att läkaren *tittar* på dem. Det är väl också ett ganska viktigt moment, att läkaren *bedömer värdet* av ansvarsförbindelserna. För övrigt är jag icke säker på, att den uppgiften för läkarens vidkommande är absolut nödvändig med hänsyn till sjukvårdens riktiga utövande på ett lasarett.

Nu skall jag också be att få hänvisa till vad utskottets ärade ordförande hänvisade till i sitt anförande, nämligen vad som står på sista sidan, sidan 6, i utskottets utlåtande. Medicinalstyrelsen har där i de tre sista avdelningarna tagit upp till behandling motionärernas anhållan, och medicinalstyrelsen ger där, såvitt jag kan finna, motionärerna rätt. I det första av dessa tre stycken påpekas, att motionen syftar speciellt till den ekonomiska förvaltningen, vilket jag förut varit inne på. Sedan anför medicinalstyrelsen, att utan att styrelsen vill taga ståndpunkt till de olika önskemål, motionen innehåller, går styrelsen utan vidare in på dem ifråga om förvaltningen, således ifråga om de ekonomiska förhållandena. Åtskilligt kan nämligen tänkas bliva gjort och böra göras i överensstämmelse med motionens syfte. Såvitt jag kan läsa medicinalstyrelsens utlåtande, utgör det, såsom också ordföranden i utskottet anförde, en tillstyrkan till den utredning som av motionären ifrågasatts, och således har jag, herr talman, icke något som helst skäl att frångå denna anhållan, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Kaijser: Med anledning av herr Olssons anförande vill jag säga, att förvaltningen vid ett lasarett står i ett utomordentligt intimt samband med sjukvården därstädes. Antag, att för sjukvården skall anskaffas något dyrbarare instrumentarium, så går det lätt att vända sig till en direktion i samma stad, men ej så lätt att skriva till en nämnd i residensstaden, vilken nämnd kanske ej sammanträder mer än 2 à 3 gånger på året. Förvaltning och sjukvård stå alltså i så intimt samband, att det är alldeles nödvändigt, att samma personer bestämma över förvaltningen och sjukvården.

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter. (Forts.)

Beträffande vidare upphandlingen, vill jag säga, att åtminstone efter en undersökning, som gjordes i Västernorrlands län för omkring 12 år sedan visade sig anordningen med en sådan upphandlingsnämnd icke vara mera fördelaktig än den upphandling, direktionerna för lasaretten gjorde. Inrättas en sådan upphandlingsnämnd, skola först och främst de, som däri deltaga, hava reseersättning och dagtraktamente för sina resor till sammanträdena, och vidare behöver nämnden en ombudsman eller sekreterare, som sköter det löpande arbetet. Även han skall ha betalt. Om nu en sådan nämnd infordrar anbud på varor till alla lasarett inom länet, skall det visa sig, att den erhållit obetydligt om ens något billigare pris än lasarettsdirektionerna och den lilla förtjänst, som möjligen skulle erhållas, går åt till ersättning åt nämnden och dess ombudsman. Västernorrlands läns landsting hade, som sagt, tillsatt en kommitté för dessa spörsmåls utredning, i vilken kommitté man, för att vara fullt opartisk, icke tagit med någon lasarettsläkare, och denna kommitté kom till samma åsikt, som jag nu framfört, nämligen att en central upphandlingsnämnd icke befinnes medföra någon ekonomisk fördel alls. Visserligen kan under *vissa* förutsättningar en sådan anordning vara lämplig, vilket medicinalstyrelsen även påpekar, då den yttrar, »att i detta sammanhang vill styrelsen erinra om innehållet i lasarettsstadgan § 1 mom. 2, enligt vilket moment 'särskilda bestämmelser' kunna av Kungl. Maj:t eller med Kungl. Maj:ts bemyndigande utfärdas 'för viss sjukvårdsinrättning'. som avses i mom. 1». Ett sådant utfärdande kan vara lämpligt i en sådan stad som Göteborg, där bestämmelserna nu genomförts, eller i Stockholm, där så många sjukhus finnas i en och samma stad och möjligen i Norrköping och Malmö, men någon fördel med en central styrelse i ett län, där sjukvårdsinrättningarna ligga i skilda delar av länet, kan jag icke finna. Jag tror, att det är en fara, om en central styrelse tillsättes; den kan hindra lasarettsväsendets utveckling, ja icke blott det, utan kanske även medföra att lasarettsväsendet går tillbaka, och det är därför jag för min del icke kunnat vara med om sådana förslag, som här ifrågasättas.

Beträffande påståendet, att medicinalstyrelsen skulle ha tillstyrkt detta utlåtande, vill jag påpeka, att styrelsen yttrar sig sålunda:

»Utan att närmare ingå på eller taga ställning till de särskilda önskemål, som genom den av motionärerna ifrågasatta revisionen borde förverkligas — något som för övrigt, med hänsyn till den korta tid, som stått kungl. styrelsen till buds för avgivande av dess yttrande, väl knappast skulle varit möjligt — vill kungl. styrelsen på grund av det ovan anförda förklara, att även styrelsen finner det önskvärt, att en revision av ovananförda stadgor — och då även i vissa av de avseenden motionärerna påyrkat — kommer till stånd.»

Jag hoppas, att om medicinalstyrelsen finner det önskvärt, att vissa av motionärerna framhållna omarbetningar böra komma till stånd, medicinalstyrelsen också — därom är jag säker — skall göra framställning om sådana ändringar utan att riksdagen behöver skriva

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter.

(Forts.)

till Kungl. Maj:t. Ja, mot en sådan riksdagens skrivelse, som här ifrågasättes, vill jag uttala min varning, ty jag är säker på, att lasarettsväsendet därigenom kommer att gå tillbaka i stället för framåt.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om avslag.

Herr Olsson, Oscar: Det väsentliga av herr Kaijsers åsikt i denna fråga var, att det föreligger fara, om riksdagen går med på en utredning, som kunde komma att ge anvisning på den väg, motionären här uttalat sig för.

Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att i motionen hänvisas till två landstingsområden, där man gått fram på de vägarna, nämligen Stockholms och Älvsborgs, och jag tror icke, att någon från dessa län vill jäva det lyckliga resultat, man där kommit till. Erfarenheten på de ställen, där försök verkligen blivit gjorda, tyckas gå i annan riktning än den erfarenhet, som för 12 år sedan gjordes i Västernorrlands län i detta avseende. De erfarenheter, motionären bygger på, äro icke gjorda för så lång tid tillbaka som 12 år, utan äro gjorda under de närmast föregående åren.

Herr Kaijser: Herr talman! Jag ber få påpeka, att den av herr Olsson åsyftade erfarenheten ännu icke blivit styrkt, ty det har varit så kort tid, som dessa nämnder varit tillsatta, att man icke haft tillfälle att se, om dessa anordningar komma att klämma ned laasrettsväsendet eller ej. Men jag är rädd för, att, om det blir en allmän regel, få vi på olika håll se, att man kommer att binda lasarettsläkarna på olika sätt, och på så vis mista de den drivkraft att försöka få sina lasarett så goda som möjligt såväl i ekonomiskt som sjukvårdshänseende, som de nu ha, ty de tröttna på att skriva och begära alla dessa stora mängder anslag hos denna centrala styrelse, med vilken de ej hava tillfälle att få språka och som sannolikt ofta kommer att missförstå dem.

Herr Fant: Herr vice talman! Jag vill meddela, att den uppfattning jag fått efter månårigt sysslande i lasarettsdirektioner är sådan, att jag, särskilt med hänsyn till den »genomgripande revisionen av lasarettsstadgan», som motionären föreslagit och utskottet synes i stort sett hava funnit välgrundad, icke kan annat än i huvudsak vitsorda riktigheten av vad herr Kaijser anfört och således instämma med honom i hans slutliga yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt under överläggningen förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om förvaltningen av under landsting stående sjukvårdsanstalter. (Forts.)

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 55.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av andra kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 8 angående uppflyttning av yrkesinspektionens befattningshavare i högre klass i resereglemente, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes

1:o) statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 135, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts dels i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen samt under samma huvudtitel av propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1919, dels ock i särskilda propositioner nr 145, 168, 171, 188 och 281 gjorda framställningar;

2:o) riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 17, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 18, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 19, angående ansvarsfrihet för styrelsen för riksdagsbiblioteket;

nr 20, angående viss nedsättning av sockerskatten;

nr 21, rörande utredning för vidtagande av vissa ändringar i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 22, angående lag med särskild bestämmelse att tillsvidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent;

nr 23, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 24, angående förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.;

nr 25, rörande förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 26, rörande förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklarationer;

nr 27, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § och 18 § 11, 42, 55 och 56 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909;

nr 28, rörande lag angående inkallande av värnpliktiga för full görande av viss tjänstgöring utom landets gränser;

nr 29, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln för bestridande av kostnader för utförande av vissa demoleringsarbeten å Åland;

nr 30, angående lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka;

nr 31, rörande förslag till lag angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärge åt arbetarna m. m.;

nr 32, angående utredning för utarbetande av förslag till ny lagstiftning om mönsterskydd;

nr 33, angående val av en tryckfrihetskommitterad;

nr 34, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen;

nr 35, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 36, rörande förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 april 1918 om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

nr 37, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäliga pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 38, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 39, rörande förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m.; samt

nr 40, rörande förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som ägar fartyg eller andel däri.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning angående försäljning för vissa ändamål av odenature-

rad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning, dels ock förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin ävensom en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtande nr 42, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av andra kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning, avseende att bereda skogsägare tillfälle att ställa skogsfastighet under offentlig myndighets kontroll.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,04 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 26 och den 29 nästlidne april.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 128, i anledning av väckta motioner rörande utredning om åstadkommande av samverkan mellan stat och kommun för övertagande helt eller delvis av föräldrar nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel; och

nr 130, angående åvägabringande av utredning och förslag beträffande statsunderstöd åt den svenska manskörsången.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt biskoparna i Härnösands och Luleå stift för vissa resekostnader;

nr 139, i anledning av Kungl. Majt:s propositon angående lönetursberäkning för docenter vid statsuniversiteten samt Stockholms och Göteborgs högskolor;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning åt lärare vid folkskolor och vissa andra skolor under tjänstgöring till rikets försvar m. m.;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillerkännande åt pastorn vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö av ett andra ålderstillägg;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utökning av det till statens uppfostringsanstalt å Bona hörande jordområde m. m.; samt

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för hospitalsläkaren P. H. N. Sjöbring och hospitalssysslomannen E. O. Högberg att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för läkar- och kontorspersonalen vid statens hospital och asyler.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för vissa befattningshavare inom skogsstaten att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för skogsstatens ordinarie personal;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Varberg av den till Lindhovs kungsgård i Hallands län hörande ön Getterön;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland; samt

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning i arvodena till avvittringslantmätare.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 148, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrat förfaringssätt beträffande emottagande och utbetalande av medel, som genom befälets försorg för manskap vid armén eller marinen insättas i postsparbanken.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa bestämmelser i legostadgan;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till förordning om ändrad lydelse av §§ 10 och 12 i lasaretts-

stadgan den 18 oktober 1901, dels ock till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i sjukstugestadgan den 18 oktober 1901; samt

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 541, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett reformerat stavningssätt, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken; och

nr 27, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande riksdagsmännens arvoden.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 33 och 34, bankoutskottets utlåtande nr 42 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista skall uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden de på dagens föredragningslista under 1 och 2 förekommande ärendena, bevillningsutskottets betänkande nr 33 och samma utskotts betänkande nr 34.

Denna hemställan bifölls.

Interpellation angående ett för statens räkning uppfört sågverk å Lövholmen.

Ordet lämnades härefter till herr Enhörning, som anförde: Herr greve och talman! Jag anhåller att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande interpellation:

Med anledning av kungl. järnvägsstyrelsens beslut i mars 1916 har för statens räkning uppförts ett sågverk å Lövholmen invid Piteå. Ursprungligen avsett för sex ramar, har detsamma kommit att omfatta endast fyra, vilka dock icke kommit i gång förrän innevarande år. Enligt uppgifter från orten, har avverkningen av tim-

Interpellation angående ett för statens räkning uppfört sågverk å Lövholmen. (Forts.)

mer icke stått i något som helst rimligt förhållande till tillverkningsförmågan. Stora mängder timmer hava under årens lopp anhopats, synbarligen utan utsikt att desamma under flera år kunna försågas.

Frågan gäller nu ej endast, huruvida detta kungl. järnvägsstyrelsens försök att bedriva sågverksrörelse kommer att medföra större eller mindre förlust för statsverket, utan det gäller alldeles särskilt i en tid, då strävanden pågå att till statsdrift överföra näringar, som under enskild drift varit lönande, att med noggrann uppmärksamhet följa resultatet av enskilda företags utbytande mot statsdrift.

Detta är så mycket angelägnare som den på statsdrift eventuellt uppgående förlusten måste komma att tynga de skattdragande.

Enär varken hittillsvarande kostnader för ovannämnda statens sågverksanläggning och virkesavverkning, än mindre någon uppgift om, huru sågverksrörelsen beräknas utfalla, jämfört med inköp av sleepers från enskilda leverantörer, blivit intagna i redogörelsen för statens järnvägar under år 1918, vågar jag anhålla om kammarens tillstånd, att till herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet få rikta följande frågor:

1. Till vilket belopp har sågverksanläggningen å Lövholmen invid Piteå beräknats ursprungligen uppgå och vad har för anläggningen utlagts intill 1918 års utgång inklusive kostnadsberäkningar och arrendesumman för Lövholmens gamla sågverk med lastageplats?

2. Vilket belopp beräknas utgå för sågverkets kompletterande inklusive eventuella bostäder för personalen, timmerbommar, rälsbanor, brädgårdsanläggningar och maskinella staplings- och utlastningsanordningar, pråmar m. m., eller med andra ord alla kostnader för verkets fullbordande i komplett skick, och när beräknas detta vara verkställt?

3. För vilken produktion har sågverket beräknats och vad har produktionen visat sig uppgå till under den tid driften varit i gång?

4. Huru stor är den beräknade produktionskostnaden vid sågverket å Lövholmen, jämfört med kostnaden för den legosågning vid enskilda sågverk, som kungl. järnvägsstyrelsen enligt uppgift lärer bedriva, ävensom jämfört med priset vid tidigare inköp av sleepers från enskilda leverantörer, och huru stort parti och huru lång tid omfattar kontraktet med kungl. domänstyrelsen och vilket pris stipulerar detsamma?

5. Till vilket belopp belöpa sig avverknings-, flottnings- och alla övriga tillverkningskostnader inklusive utgifterna för timrets mottagning och förvaring, intill 1918 års utgång, och huru stort parti timmer har under avverkningsåret 1918/1919 avverkats? Till vilket belopp uppgå avverkningskostnaderna och beräknade flottnings- och övriga kostnader för sistnämnda år samt huru stora likvider hava intill 1918 års utgång utbetalts till kungl. domänstyrelsen, och huru mycket skall betalas i år?

6. Vilka timmerpartier finnas oarbetade vid sågverket, i timmermagasiner på andra ställen och i vattendragen, och vilken tid

Interpellation angående ett för statens räkning uppfört sågverk å Lövholmen. (Forts.)

beräknas nu åtgå för försågning vid Lövholmens sågverk av allt på grund av kontraktet med kungl. domänstyrelsen avverkat timmer, inklusive detta års avverkning?

7. Vilka äro beräknade priser för olika dimensioner sleepers efter ursprungligen kalkylerade kostnader för anläggningen och efter beräkning av nu ökade kostnader för anläggningen i komplett skick, i båda fallen inkluderande skogsvärdet, avverkning, flottning, administrations-, anläggnings-, amorterings- och alla andra kostnader?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,18 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Stockholm 1919. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner. 192409